

Засоби милозвучності української МОВИ

Однією з характерних рис української літературної мови стала її **МИЛОЗВУЧНІСТЬ (ЕВФОНІЯ)**.

Мова, як і музика, повинна бути милозвучною! Українська мова є однією з небагатьох мов, що від природи мають внутрішні засоби гарного звучання. Велика кількість голосних у словах, м'які приголосні, спрощення звуків роблять нашу мову дуже приємною для слуху.

□ **Милозвучність** – звукова організація мовлення, яка надає йому особливого мелодійного звучання.

□ **Евфонія** - приємне звучання окремих мовних елементів .





Правила милозвучності

1. Звуки в словах та реченнях організовуються так, щоб їх було легко вимовляти і щоб вони були розбірливі для того, хто слухає.

Це одна з найважливіших умов милозвучності мови.

2. Українська мова уникає збігу голосних.

3. Українська мова уникає важкого для вимови збігу приголосних.

Увага! Якщо доводиться вибирати між збігом голосних і збігом приголосних, то, як правило, насамперед усуваємо збіг голосних (хай навіть при цьому виникне збіг приголосних).

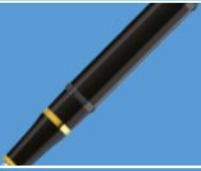
Для створення мелодійного звучання мовлення служать різні фонетичні засоби:

- позиційне чергування голосних і приголосних
(прийменників у-в; сполучників і-й на початку слів:

указати — вказати, Іван — Йван; день у день, рука в руку;
підняв угору, піднявся вгору; степ і море, море й степ; дощ іде,
дощ не йде.

Чергування [у] - [в] та [і] - [й] є найуживанішим засобом милозвучності української мови.

- можуть чергуватися як початкові літери у, в та і, й окремих слів, так і прийменники у, в та сполучники і, й.



Голосні [y] та [i] вживаються:

- на початку речення перед приголосним:
- *Учитель зайшов до класу. У школі є бібліотека. І знову настала зима.*



між приголосними:

- *день і ніч, потрапив у пастку, почав учителювати;*



після паузи (після будь-якого розділового знаку) перед приголосними:

- *Зустрів друга - учителя з Харкова; Щось таке бачить око, і серце жде чогось*



голосний [y] завжди вживається перед приголосними [в], [ф] та сполуками [св], [хв], [тв], [льв]: *кинула у воду; сиджу у вагоні; зайшли у фойє; виникла у Львові; події у світі;*



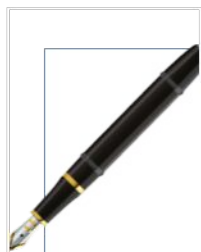
голосний [i] завжди вживається перед приголосним [й]: *яруги і я(їа)ри;*



голосний [i] завжди вживається при зіставленні понять і термінів:

лінгвістика і літературознавство, іменники і прикметники

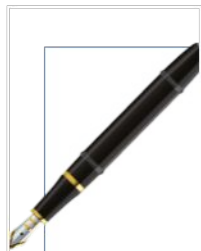
Приголосні [в] та [й] уживаються:



між голосними:

ужитов однині,

сливи й апельсини;



після голосного перед
приголосним:

одягнутав пальто,

безмежжя й синь;



на початку речення перед
голосним:

***В** окремих випадках іменники
не змінюються за числами;*

***Й** уранці, і вдень я не зміг
відпочити*



УВАГА!

Чергування у-в, і-й відбувається також у таких словах:

учитель – вчитель, вже – уже, учора – вчора, імення – ймення, імовірно – ймовірно, іти – йти.

Проте є і слова з постійно вживаним у або в. Такі слова мають різні значення:

Вправа і управа, вдача і удача, вступ і уступ, вклад і уклад

Не чергуємо у з в

□ у словах, коли чергування може змінити значення

Удача – вдача,

уклад – вклад,

укладати – вкладати,

уникати – вникати,

уступ - вступ,

управа - вправа,

ураження - враження.

□ у словах, які вживаємо тільки з **в** або тільки з **у**:

**взаємини, влада, власність, учень, удар, указ, увага
узбережжя**

**У власних назвах: Ужгород, Урал, Уельс (але
Україна/Вкраїна).**

Встав потрібну букву й обгрунтуй

Піднятися ?гору,
важко ?піймати,
захотіла ?плинути,
яскраво ?являти,
мистецтво ?правління,
намагання ?рівноважити,
чай ?прикуску з медом,

поглянув ?гору,
зміг ?піймати,
захотів ?плинути,
припинив ?являти,
лишитися без ?правління,
спробуй ?рівноважити,
ласувала ?прикуску з медом.

Встав потрібну букву й обгрунтуй

Відпочиває ? твоїх батьків.

Гостює ? своєї мами.

Одягнений ? світле.

Проживаємо ? Львові.

Помилка ? свідоцтві.

Поклала ? стіл.

Стрибнути ? воду.

Книга ? шухляді.

Оцінка ? журналі.

Вишня ? саду.

Волошка ? полі.

Гості ? хаті.

Пішли ? кіно.

Живу ? Києві.

Встав потрібну букву й обґрунтуй

?читель зайшов до класу.
Батьки ? діти, учителі ? учні
прийшли на свято.

Батько ? мати,
війна ? мир,
добро ? зло,
журба ? радість,
небо ? зорі,
квіти ? трави,
літо ? зима.

приставні звуки: голосний [i] та приголосні [в], [з]: *іржа – ржа, іржання – ржання, імла – мла, вугілля – угілля, вогонь – огонь, вуста – уста, вугор – угор, вузол – узол, вісь – ось, вівця – овця, він – он, гайда – аїда*

паралельні форми самостійних і службових частин мови: *Україна – Вкраїна, Єлизавета – Лисавета, Івану – Іванові, іти – йти, червонім – червономузнає – зна, ходім – ходімо, пишіте – пишіть, , робити – робить, більше – більш, знову – знов, хоч – хоча, чом – чому;*

паралельні форми прийменників *в (у), ув (уві, вві), під (піді, підо), над (наді), об (обі), з (із, зі, зо), перед (переді, передо)*: *в Олени – у газеті, бачив уві сні – бачила вві сні, під землею – піді мною, над ним – наді мною, об підлогу – обі призьбу, з далекого – із далекого, зо мною – зі сходу, перед хатою – переді мною;*

уживання варіантів прийменників (префіксів) в — у (*ув, уві, вві*); *від — од (оді)*; *над — наді, під — піді, перед — переді*

сполучників *і — й, щоб — щоби, хоч — хоча, часток б — би, ж — же, лиш — лише, ще — іще*

варіантів іменників чоловічого роду в давальному відмінку однини на *-ові, еві (єві), у, ю*, прикметників чоловічого й середнього роду в місцевому відмінку на *-ому, -ім (-ім)*,

прислівникові варіанти типу *знов — знову, звідкіль — звідкіля, більш — більше*

варіанти дієслівних форм: *робити — робить, купатись — купатися, ходім — ходімо, пишіть — пишіте*

**Зміни деяких
префіксів,
прийменників і
прислівників:**

**Пізніш –
пізніше: пізніше
сталось, пізніш
усвідомив.**

**Від –
віді: відписати,
відібрати;**

**Знов –
знову: знов
обізвався, знову
промовив;**

**Перед –
переді: перед
тобою, переді
мною;**

Частки б (би), ж (же)

Приголосний БИ / ЖЕ

*співав би,
прийшов же*

Голосний Б / Ж

*співала б,
прийшла ж*

Дієслова на –ся (-сь)

**Приголосний -
СЯ приголосний:** *Дивлюся
на тебе*

**Приголосний -СЯ голосний
або приголосний:** *Дивився у
воду*

Голосний -Сь голосний:
Дивлюсь у воду.



Будуючи речення, треба стежити, щоб на межі слів не виникали немилозвучні збіги звуків:

велика калюжа — здоровенна калюжа;



ці цікаві розповіді — ці захоплюючі розповіді;



вартовий вийшов — вартовий подався надвір;



поривчасто дув вітер — дув поривчастий вітер.



**Не слід допускати римування
слів у прозі:**



**любов людини до батьківщини
— любов людини до рідної
землі;**



**основна тема цієї поеми — у
поемі говориться про;**



**в показі образів троянців — у
змалюванні образів троянців.**

Треба уникати набридливого повторення однакових або близьких за вимовою звуків, звукосполучень та слів.

Наприклад, у реченні (прочитайте його вголос!) «Самовідданість, скромність, людяність і принциповість Свирида підкреслюється в багатьох місцях роману» нагнітається свистячий звук [с], чотири рази підряд вжито звукосполучення [іс'т'], яке потім підсилено звукосполученнями [с'л'], [ц'ц'] та [с'ц']. Таким чином виникло суцільне сичання.

Щоб усунути цю ваду, речення можна переробити так: Свирид — самовідданий і принциповий і разом з тим скромний та людяний.

Це автор підкреслює в багатьох місцях роману.

Але правильно дібрані звукові повтори в художній літературі посилюють емоційний вплив твору на читача.

1. Гармидер, галас, гам у гаї, срамотні співи. (Т.Шевченко.)

2. А сурми сумно плакали. (П.Тичина.)

Народ скаже – як зав’яже

Балакун, мов дірява бочка, нічого ? собі не задержить.

Душа мудреця ? його мові.

Словом ? місто можна здобути.

Пусті слова, а правди ? них нема.

За словом ? кишеню не полізе.

Не плюй ? криницю – пригодиться води напиться.

? дурня язик попереду ніг біжить.

Добрим словом мур проб'єш, а лихим і ? двері не ввійдеш.

За погані речі треба бити ? плечі.



Виконання тестових завдань

1. Укажіть рядок, у якому в усіх словах не відбувається спрощення приголосних на письмі.

А. Чес..ний, виїз..ний, тиж..невий;

Б. зап'яс..ний, хворос..няк, улес..ливий;

В. турис..ський, студен..ський, якіс..ний;

Г. шіс..надцять, кіс..лявий, хвас..ливий.

2. Знайдіть рядок, у якому не дотримано правил чергування у — в.

А. Виріс в селі, десь в саду, позичив вчора;

Б. загубився у хвилях, бувала у Львові, відобразити у творі;

В. прочитала в оголошенні; кинувся у вогонь, працювала в цеху;

Г. записався в гурток, послабила увагу, зайшла в учительську.



3. Укажіть слово, в якому допущена помилка у фонетичній транскрипції.

А. [пойасн'уут'];

Б. [йавишче];

В. [бород'ба];

Г. [шчоден:ик].

4. Позначте рядок, у якому у двох словах слід уживати літеру г.

А. (Г, г)рупа, (г, г)анок, (г, г)ринджоли, (г, г)нутися;

Б. а(г, г)рус, при(г, г)аняти, (г, г)оризонт, Ан(г, г)лія;

В. (г, г)аздувати, дзи(г, г)лик, про(г, г)авити, педа(г, г)о(г, г);

Г. дзи(г, г)а, (г, г)еоло(г, г)ія, (г, г)адка, (г, г)руша.

5. Позначте рядок, у якому в усіх словосполученнях слід ужити прийменник зі.

А. Працював (з, зі, із) друзями, прибрати (з, зі, із) столу, стри бнути (з, зі, із) моста, відчинятися (з, зі, із) скрипом;

Б. вітер (з, зі, із) сходу, (з, зі, із) зброєю в руках, розпочати (з, зі, із) гри, написав (з, зі, із) помилками;

В. іти (з, зі, із) мною, борщ (з, зі, із) щавлю, прийти (з, зі, із) Львова, товар (з, зі, із) знаком якості;

Г. (з, зі, із) шкури вилазити, вийшов (з, зі, із) села, виготовити (з, зі, із) шовку, капає (з, зі, із) стріхи.

6. Позначте рядок, у якому допущено помилки в чергуванні у — в; з — зі; і — й.

А. Ішли літа; перекладати зі словником; день у день, дивитися у вікно;

Б. жити в Уфі; діти в школі; поговори зі мною; світ учить ро зуму;

В. купалася у хвилях; одна дорога й озеро; Володимир і Ярослав; росла в гаю;

Г. прочитала у книжці; тести із англійської мови; вокзал в Одесі; переконала в своєму.

7. Позначте рядок, у якому всі групи приголосних записані правильно.

А. Безпристрасний, персні, кістлявий, кістковий, альпініський;

Б. виїзний, тижня, приміський, контрастний, фашистський;

В. перехресний, зап'ястний, каратистський, студентці, невістчин;

Г. пісний, роз'їзний, в'їжджений, блиснути, убозтво.

8. Позначте рядок, у якому чергування і — й, у — в відповідає правопису.

А. Піднявся вгору, вірю у тебе, уклали угоду;

Б. дощ іде, море і степ, дні й ночі;

В. батьки і діти, купатися в хвилях, в будень і свято;

Г. у нього в очах, навчається в інституті, сказав усе.

9. Позначте рядок, у якому порушено правила спрощення в групах приголосних.

- А. Очисний, зап'ястний, шістнадцять, яхтсмен;
- Б. кадетський, тиснути, журналістці, кістлявий;
- В. шіссот, жалісний, усно, проїздний;
- Г. випускний, тижневий, кореспондентський, серце.

10. Позначте рядок, у якому спрощення в групах приголосних відповідає правопису.

- А. Буревісник, усний, пропускний, форпостний;
- Б. жалісний, невістці, курортний, радісний;
- В. улестливий, контрастний, щотижневий, стиснути;
- Г. комендантський, доблесний, проїзний, шістдесят.